

DANTE: COMMEDIA

IL PARADISO

1ª part

traducció d'Alfred Carol

Canto I

La glòria d'aquell que tot ho mou
per l'univers penetra i resplendeix
en alguns llocs menys i en altres més.

En el cel que més pren de la seva llum
vaig jo anar, i veié coses que redir
ni sap ni pot el que d'allà baixa;

perquè acostant-se al seu desig,
el nostre intel·lecte s'aprofundeix tant,
que darrera la memòria no'l pot seguir.

Certament tot lo que jo del regne sant
en la meva ment vaig poder atresorar,
serà ara matèria del meu cant.

O bon Apol·lo, a l'últim treball
fes-me del teu valor tal bon vas,
que em doni l'estimat llorer.

Fins aquí una carena del Parnàs
m'era prou, mes ara amb les dues
em cal entrar a la palestra que queda.

Entra ne'l meu pit, i inspira't
com quan vares treure Marcias
de la veïna dels seus membres.

O divina virtut, si te'm vols lliurar
al punt que l'ombra del sant regne
signada ne'l meu cap jo manifesti,

em veuràs venir al teu arbre dilecte,
i coronar-me llavors d'aquelles fulles
de què la matèria i tu em féreu digne.

Si rares vagades, pare, se'n cullen
per triomfar un cèsar o un poeta,
es culpa i vergonya de l'humà voler,

que hauria de parir goig sobre joia
Dèlfica divinitat la branca
pennea, quan algú n'assedega.

A una petita espurna segueix una gran flama:
tal volta darrera meu amb millors veus
es pregarà perquè Cirra respongui.

Apareix als mortals per diverses escletxes
la llampada del món; mes aquella
que quatre cèrcols ajunta amb tres creus,

amb millor curs i millor estrella
surt conjuntada, i la mundana cera
més al seu modo tempera i segella.

Havia fet ença matí i enllà vespre
tal escletxa quasi, i tot era blanc
aquell hemisferi, i l'altra part negra,

quan Beatrice en el cantó esquerre
veié girada i mirar al sol:
mai talment una àguila no l'havia fitat.

I així com un segon raig sol
eixir del primer i rebotar per sota,
talment un peregrí que tornar vol,

així del seu acte, pels seus ulls infós
en la meva imaginació, es feu el meu,
i vaig fixar els ulls en el sol més del normal us.

Molta cosa es pot fer allà, que aquí no escau
a la nostra virtut, do del lloc
fet a posta per la humana espècie.

Jo no el vaig resistir molt, ni tant poc,
que no el veiés guspirejar a l'entorn,
com ferro que surt bullent del foc;

i de sobta va semblar que dia al dia
s'afegís, com si el que pot
hagués el cel adornat amb un altre sol.

Beatrice tota estava en la eterna roda
amb els ulls fixos; i jo en ella
la vista vaig fixar, apartant-la d'allà dalt.

La seva mirada tant em va regirar,
com passà a Glauc en menjar l'herba
que feu consort en el mar dels altres Deus.

Transhumanar explicar en paraules
no es podria; però basti l'exemple
a qui l'experiència la gràcia serva.

Si de mi jo restava sols el que creares
de bell nou, amor que el cel governes,
tu ho saps, que amb el teu llum em llevares.

Quan la roda que tu sempitern
desitjaves, a ella em feu atent
amb la harmonia que temperes i mesures,

em semblà llavors el cel tan encès
per les flames del sol, que ni pluja ni riu
no han fet mai un llac tan estès.

La novetat del sol i la gran llum
de llur raó m'encengué un gran deler
mai no sentit amb tant afany.

Llavors, ella que em veia tan bé com jo,
per calmar-me l'ànim commogut,
abans que jo li demani, obrí la boca,

i començà: "Tu mateix t'atabales
amb falses imaginacions, que no veus
allò que veuries si les haguessis esbandit.

Ja no estàs a la terra, així com creus;
car fulgor, fugint del seu origen,
no corre com tu que allà tornes.”

Si bé del primer dubte vaig ser alliberat
pel somriure de paraules breus,
dins d'un de nou em vaig enredar més,

i vaig dir: “Ja content m’alleujo
de gran admiració; però ara m’admiro
que pugui transcendir aquestos cossos lleus”.

Llavors ella, després d'un sospir pietós,
els ulls m’adreçà amb aquell semblant
que la mare fa al seu fill esgarriat,

i començà: “Les coses totes
tenen un ordre entre elles, i això és forma
que l’univers fa semblant a Deu.

Aquí veuen les criatures elevades la petja
del valor etern, el qual és el fi
pel que s’ha fet la dita norma.

A l’ordre que jo dic s’inclinen
totes les natures, per diverses maneres,
tan més quan al principi n’estan menys veïnes;

Llavors es mouen cap a diversos ports,
pel gran mar de l’ésser, i cadascuna
amb l’instint que li han donat perquè la porti.

Aquest du el foc vers la lluna;
aquest del cos mortal és el motor;
aquesta la terra en si estreny i uneix:

no sols les criatures que no tenen
intel·ligència aquest arc enfila,
ans aquelles que tenen intel·ligència i amor.

La providència, que tot arranja,
amb la seva llum fa’l cel sempre quiet
en el que es mou aquell que te més pressa;

i ara allí, com en lloc decretat,
ens porta la virtut d'aquella corda
qu'allò que dispara s'enlaira en senyal de joia.

Veritat és que en la forma no s'acorden
moltes obres a les intencions de l'art,
perquè a respondre la matèria és sorda;

així d'aquest curs s'aparta
a voltes la criatura, que podria
aviar, tal com diem, cap una altre part;

i així com es pot veure caure
foc d'un núvol, així el primer ímpetu
s'enfonsa torçat pel fals plaer.

No s'ha de d'admirar més, si atino bé,
el teu pujar, qu'el d'un riu
que de dalt d'un serrat baixa fins el fons.

Meravella seria si tu, privat
d'impedimenta allà t'haguessis quedat,
com a terra quieta la flama viva.”

I aquí vers el cel va girar el rostre

Canto II

O vosaltres que esteu en la petiteta barca,
i desitjosos d'escoltar, seguiu
darrere el meu lleny que cantant depassa,

torneu-vos-en a contemplar els vostres quers:
no us endinseu en el pèlag, que, ben segur,
en perdre'm romandreu extraviats.

L'aigua que prenc mai no s'ha solcat;
Minerva bufa i em guia Apol·lo,
i nou muses m'ensenyen l'Orsa.

Vosaltres pocs que vàreu llevar el coll
de fa temps pel pa dels àngels, del qual
ací se'n viu però mai no atipa

bé podeu ficar per l'alta mar
el vostre navili, servant el meu solc
sobre l'aigua que s'obre al davant.

Qu'els gloriosos que passaren al Colch
no s'admiraren com ho fareu vosaltres,
en veure Jason fer de bover.

L'original i perpetua set
del deiforme regne ens portava
veloços quasi com es veu el cel.

Beatrice a sobre i jo que la fitava;
i talment com la fletxa que s'amolla
i vola i de l'arc se separa,

em vaig trobar allà on coses admirables
em van fer girar la cara; aquella, però
a la que no podia amagar el meu interès,

es tornà cap a mi, tan alegre com bella,
"Dreça la ment en gràcies a Deu" em digué,
"qu'ens ha portat al primer estel".

Em semblava que un núvol ens cobris
lúcid, espès, sòlid i polit,
quasi un diamant que el sol ferís.

A dins de si l'eterna perla
ens rebé, com l'aigua rep
rajos de llum tot restant unida.

Si jo era cos, i aquí no es concep
com una dimensió una altre en suporta,
només l'ésser convé si un cos un cos rep,

hauria d'encendre més el desig
de veure aquella essència en la que es veu
com la nostra natura i Deu s'uní.

Allà es veurà allò que tenim de la fe,
no demostrat, mes fet *per se* aparent
a la manera del que hom veu abans de creure-ho.

I jo respongué: "Senyora, si puc
esdevenir més devot, agraeixo el
que del món mortal m'ha retirat.

Però digueu-me: Que son els signes obscurs
d'aquest cos, que allà baix a la terra
fan de Caïn fabular la gent?"

Va somriure al punt, i després: "S'erra
l'opinió" em digué "dels mortals quan
cap clau el sentit no desclou,

cert no t'haurien de ferir els dards
d'admiració ja més, car darrere els sentits
veus que la raó te ales curtes.

Però digues'm lo que tu mateix en penses."
I jo: "Això que m'apareix allà dalt de divers
crec que ho fan els cossos rars i densos".

I ella: "Certament prou veuràs colgat en
lo fals el teu creure, si escoltes bé
l'argumentació que jo hi haig de fer en contra.

L'esfera octava us mostra moltes
llums, les quals en el què i en el quant
se'ns presenten de molt variades maneres.

Si rar i dens això poguessin fer a tal punt,
una sola virtut estaria en tots,
més o menys distribuïda o per un igual.

Virtuts diverses cal que siguin fruit
de principis formals diferents, i d'aquell, que és un sol
resultaria el teu raonament desfet.

A més, si l'enrariment fos d'aquell bru
la raó que demanes, en alguna part
fora de la seva matèria ben dejú

aquest planeta, o així com reparteix
un cos el gras i el magre, així aquest
en el seu volum variaria els fulls

Si fos lo primer, fora manifest
en els eclipsis de sol en transparentar
el llum com en d'altres ginys transparents.

Això no és: però cal veure
l'altre; i si resulta que l'altre trencó,
el teu parer esdevé fals.

Si resulta que aquest rar no traspassi,
bé hi ha d'haver un terme on
el seu contrari no deixi passar més;

i llavors l'altre raig es refon
així com el color torna pel vidre
el qual darrera amaga el plom.

Ara bé tu diràs que es veu fosc
allà el raig més que en altre part,
per ser el reflectant més enrera.

D'aquesta concepció et pot alliberar
l'experiència, si mai la proves,
que sol ser font del riu de les vostres arts.

Agafaràs tres miralls; i dos els allunyaràs
de tu un xic, i l'altre, més lluny,
qu'entre els dos primers, es trobin els teus ulls.

Girat cap aquestos, fes que darrere els teu dors
hi hagi un llum que encengui els tres miralls
i et torni a tu per tots rebotat.

Tan i bé que fins allà on s'estén
la vista més llunyana, el veuràs
com cal que és igualment resplendent.

Així com sota els cops dels rajos càlids
de la neu es despulla el subjecte
i del color i del fred primer,

Estant tu així el teu intel·lecte
vull informar amb llums tant vius,
que et tremolarà en el seu esguard.

Dins del cel de la divina pau
volta un cos en virtut del qual
l'ésser de tota sa satisfacció rau.

El cel següent, te tantes vistes,
que l'ésser parteix en diverses essències,
distintes d'ell i contingudes en ell.

Els altres cercles de varies maneres
les distincions que entre ells tenen
disposen a llurs fins i llurs **origens**.

Aquests òrgans del món així van,
com tu ara ja veus, de mica en mica,
que de sobre prenen i de sota fan.

Fixa't bé en endavant com vaig jo
per aquest lloc al ver que desitges,
que després sàpigues sol passar el gual.

El moviment i la virtut dels cèrcols sants,
com del ferrer l'art del martell,
del sants motors cal que s'inspirin;

i el cel que tants llums fan bell,
de la ment profunda que el regira
pren imatge i en fa segell.

I com l'anima dins de la vostra pols
per diferents membres conformada
dona lloc a diverses potències.

així la intel·ligència la seva bondat
multiplicada per les estrelles desplega,
voltant-se sobre la seva unitat.

Cada virtut diversa lliga diversament
amb el cos preciós que aviva,
amb el qual, com la vida en vosaltres, es lliga.

Per la natura joiosa de què deriva,
la virtut fosa amb el cos lluu
com alegria per pupil·la viva.

D'allà ve això que de llum a llum
sembla diferent, no de dens i rar:
això és el principi formal que produeix,

conforme a cascuna bondat, el tèrbol i el clar.”

Canto III

Aquell sol que primer d'amor m'havia escalfat el pit,
de la bella veritat m'havia descobert,
provant i reprovant, el dolç esguard;

i jo, per confessar-me correcte i cert
jo mateix, tant com és convenient
vaig llevar el cap per parlar ben dret;

mes una visió aparegué
que em va cridar tant l'atenció, en veure-la,
que de la meva confessió no'm recordava.

Com quan per vidre transparent i clar
o per aigua nítida i tranquil·la,
no tan fonda que el fons no es percebi,

tornen del nostre visatge les postil·les
afeblides, qu'una perla en front blanc
no colpeix menys fort les nostres pupil·les;

Tal vaig veure jo moltes cares a parlar dispostes;
i així dins de l'error contrari vaig caure
del que encengué amor entre l'home i la font.

Tan aviat com d'ells em vaig adonar,
aquells que em semblaven rostres emmirallats,
per veure de qui eren vaig girar els ulls;

I no veié res, i els vaig regirar endavant
dret a l'esguard de la dolça guia,
que, somrient, cremava en els ulls sants.

“No et meravellis perquè jo somrigui”
em digué “després del teu disbarat pueril,
a més en la veritat el peu encara no es fia,

ans et trontolla, com sol, en el buit:
substàncies vertaderes són el que veus,
ací relegades per manca de vots.

Però parla amb ells i escolta i creu;
que la llum veraç que els sadolla
no els deixa que es torcin els peus.”

I jo a l’ombra que’m semblava amb més ganes
d’entraonar em vaig adreçar, i vaig començar,
quasi com hom que de molt voler s’allibera:

“o ben creat esperit que n’els rajos
de vida eterna sens la dolcesa
que, si no s’ha provat, no s’entén mai,

Em faràs molt agraït si em complaus
amb el teu nom i el de la vostra sort.”
A lo qual ella, prompte i amb ulls rient:

“La nostra caritat no tanca portes
al just voler, ans fa com aquella
que vol similar a ella tot el seu seguici,

Jo fui en el món monja verge;
i si la teva ment s’ho mira bé,
no te m’amagarà la meva bellesa

ans reconixerà que soc Piccarda,
que, posada ací amb aquests altres beats,
soc beata en l’esfera més lenta.

Els nostres afectes que només s’inflamen
en el plaer del Sant Esperit,
gaudeixen del seu ordre conformat.

I aquesta sort que pareix tan baixa,
ens es dada perquè foren negligits
els nostre vots, i fallirem en algun punt.”

Llavors jo li digué: “ En l’admirable mirada
vostre resplendeix no se què de diví
qu’us transmuta dels primers conceptes:

per'xò no he estat a recordar amatent;
mes ara m'ajuda això que tu em dius,
que imaginar-m'ho m'és més avinent.

Però digues'm: vosaltres que sou aquí feliços,
desitgeu un lloc més alt
per veure més i estimar millor?"

Amb les altres ombres la primera somrigué un poc;
de manera que em respongué tan contenta,
que semblava cremar en el primer foc;

“Germà, la nostra voluntat calma
virtut de caritat, que fa voler
sols allò que tenim, d'altre no fretura.

Si volguéssim ser més celestials
estarien en desacord els nostres desitjos
amb el voler d'aquell que ací ens posà;

cosa que no hi cap en aquests cèrcols,
si la caritat és ací necessitat,
i si la seva natura bé rumies.

Així es inherent a l'ésser beat
mantenir-se dins de la divina volença,
perquè fa una amb el nostre mateix voler;

sent així que estem de llinda a llinda
en aquest regne, a tot el regne plau
allò que el rei en seu voler designa..

I en la seva voluntat està la nostra pau:
Ella és aquell mar al qual tot s'acosta,
allò qu'ella cria i que la natura fa.”

Em va ser clar llavors com tot en
el cel és paradís, si bé la gràcia
del cim no plou per tot del mateix modo.

COMMEDIA PARADISO 1

Mes així com elles s'avien, quan una menja atipa
i d'una altre encara es deleix la gola,
que es vol l'una y es rebutja l'altre,

així feu jo amb actes y paraules,
per saber d'ella quina era la tela
que no va poder acabar amb la llançadora.

“Una vida perfecte i mèrit elevat encela
una dona més enlairada” em va dir “segons la qual norma
en el vostre món de baix es vesteix i es vela,

perquè fins a la mort es vetlli i es dormi
amb aquell espòs qu'accepta tot vot
que la caritat al seu plaer conforma.

Del món, per seguir-la, de joveneta
vaig fugir, i en el seu hàbit em clogué,
i vaig prometre la via de la seva secta.

Uns homes llavors, més per mal que per bon us
em varen raptar fora de l'amable claustre:
I deu sap quina fou després ma vida.

I aquest altre resplendor que se't mostra
de la meva part dreta i que s'encén
amb tot el llum de l'esfera nostra,

això que jo dic de mi, a ella li escau:
monja fou, i així mateix li fou llevada
del cap l'ombra de les venes sagrades.

Mes malgrat que després al món fou tornada
contra el seu grat i contra els bon usatges,
mai ja del vel del cor fou separada.

Aquesta és la llum de la gran Constança
que del segon vent de Suavia
engendrà la tercera i ultima valença.”

Així em parlà i després començà ‘*Ave
Maria*’ cantant, i cantant s'esvaní
com per aigua fosca cosa pesant.

COMMEDIA PARADISO 1

La meva vista, que la va seguir tant
com fou possible, després que la perdé
es girà al signe de major plaer,

i a Beatrice tota es convertí:
mes aquella va fulgurar tant el meu esguard
que d'antuvi la faç no suportava;

I això em va fer més lent a preguntar.

Canto IV

Entre dues menges, distants i atraients
per un igual, abans es moriria de fam,
l'home lliure que portar-ne una a les dents;

com s'estaria un anyell entre els udols
de dos llops ferotges, tement-los igualment;
com s'estaria un ca entre dos dams:

per quan si jo callava, no m'ho reprotxo,
pels meus dubtes de tal manera impulsat,
puix qu'era necessari, ni m'ho alabo.

Jo callava, però el meu neguit pintat
el duia en el rostre, i la interrogació amb això
era més candent que si hagués parlat.

Feu llavors Beatrice com feu Daniel,
llevant l'ira a Nabucodonossor,
que l'havia fet injustament enrabiari;

i digué: "M'adono ben bé com et tira
un i altre desig, que el teu afany
mateix es lliga al punt que no traspua.

Et dius: 'Si el bon voler perdura,
la violència aliena per quina raó
m'ha de minvar la mesura del mèrit?'

I encara de dubtar et dona raó
en semblar que les animes tornen als estels,
segons la sentència de Plató.

Aquestes són les qüestions que en el teu deler
s'ancoren igualment; primer però
tractaré aquella que te més mal.

Del Serafí aquell que més s'acosta a deu,
Moisès, Samuel, i aquell Joan
que vulguis triar, dic jo, ni Maria,

no tenen en altre cel llurs escons
que aqueixos esperits que de poc t'apareixien,
ni tenen en el seu ésser més o menys anys;

més tots fan bell el primer cèrcol,
i de manera distinta tenen dolça vida
tot sentint més i menys el buf etern.

Ací es mostraren, no perquè s'hagi fet
aquesta esfera per ells, ans per senyalar
la celestial menys elevada.

Així cal parlar al vostre enteniment,
ja que sols del sensible aprèn
allò que fa després de l'intel·lecte digne

Per'xò l'escriptura s'avé
a les nostres facultats, i peus i mans
atribueix a Deu, bé que altrament ho entén;

i la Santa Església amb aspecte humà
Gabriel i Miquel us representà,
i l'altre que Tobia va sanar.

Allò que Timeu de l'anima explica
no és semblant a això que ací a es veu,
car com ho diu, sembla que ho cregui.

Diu que l'anima al seu estel torna,
creient que aquella així n'era separada
quan li fa donar forma la natura;

i potser el sentit és d'un altre mena
que no com sona la veu, i podria ser
amb la intenció de no ser escarnida.

Si vol tornar a aquestes rodes
l'honor de la influencia i el blasme, potser
en algun encert el seu arc atina.

Aquest principi, mal entès, ha perdut
ja quasi tot el món, al punt que Jove,
Mercuri i Mars s'apressen a apel·lar.

L'altre dubte que et commou
te menys valor, car la seva malícia
no podria menar lluny de mi.

Que sembli injusta la nostra justícia
als ulls dels mortals es un argument
de fe i no d'iniquitat herètica.

Mes perquè pot el vostre enteniment
penetrar bé aquesta veritat,
com vols, et faré content.

Si és violència quan el que pateix
no cedeix res al que força,
no foren aquestes animes per ella excusades;

que la voluntat, si no vol, no afluixa,
ans fa com la natura amb el foc,
si mil vegades la violència el burxa.

Per'xò doncs, si ella es dona, poc o molt,
la força segueix, i així aquestes feren,
quan es podien refugiar en el sant lloc.

Si hagués estat el seu voler enter,
com aguantà Llorenç sobre la graella,
i va tornar Munci amb la seva mà sever,

això les hauria tornat a la ruta
d'on les havien tret, quan les alliberaren;
però un tal ferm voler és massa rar.

I amb aquestes paraules, si les reculls
com deus, t'elimino l'argument
que t'hauria destorbat encara molt temps.

Mes ara se t'atravessa un altre pas
davant dels ulls, tal, que per tu mateix
no'n sortiries: primer en series las.

Jo t'he cert posat a la ment
que l'anima beata no podria mentir,
per'xò qu'està sempre de la veritat primera junt;

i després pogueres de Picarda oir
que l'afecció del vel Constanza servà;
que amb tal cosa ella a mi contradeia.

Moltes vegades, germà, advé
que, per fugir un perill, a desgrat
es fa allò que fer no convé;

com Almeone, que, d'això pregat
pel seu pare, va occir la pròpia mare,
i per no perdre pietat, es feu despietat.

En aquest punt vull que tu pensis
que la força amb el voler es mescla, i fan
per tal que excusar no es poden les ofenses.

El voler absolut no consent el dany;
però hi consent en tant i en quant tem,
si s'enretira, caure en més mal averany.

Per'xò, quan la Picarda allò expressa,
parla del voler absolut, i jo
de l'altre; i doncs ver diem plegades.”

Tal fou l'onejar del sant riu
que brolla de font d'on tot el ver deriva;
així posa en pau l'un i l'altre desig.

“O Aimadora del primer amant, o diva”
vaig dir jo després “el teu parlar m'inunda
i escalfa tant, que més i més m'aviva,

no és el meu efecte tan profund,
que basti a tornar-vos gràcia per gràcia;
mes aquell que veu i pot, us doni recompensa.

Jo veig prou que ja mai no se sacia
el nostre intel·lecte, si el ver no l'il·lustra
fora del qual cap veritat no s'escampa.

I es posa en això com fera al jaç
així qu'el troba, i pot trobar-lo:
sinó, qualsevol desig fora en va

Neix d'aquell, a guisa de mala branca,
al peu del ver, el dubte, i és natural
qu'al cim ens pugui d'altell en altell.

Això m'invita, això m'aferma
amb reverència, dona, a demanar-vos
d'una altre veritat que m'és obscura.

Jo vull saber si hom pot satisfer
als vots mancats amb tals altres bens,
que del vostre or no desmereixi.”

Beatrice em va mirar amb els ulls plens
d'espurnes d'amor tan divins,
que, vençuda, la meva virtut deixa les regnes,

i quasi em perdé amb els ulls cots.

Canto V

Si jo t'abruso en calor de l'amor
enllà del que a la terra es veu,
al punt que dels teus ulls venço el valor,

no et meravellis, que això ve
del perfecte veure, que, quan aprèn,
així en el ben après mou el peu.

Jo veig bé així com ja resplendeix
en el teu intel·lecte l'eterna llum,
que, vista, sola i sempre amor encén;

i si altra cosa el vostre amor sedueix,
no és sinó d'aquella algun vestigi,
mal conegut, que allí us trasllueix.

Tu vols saber si amb un altre servei,
per vot mancat, es pot tornar tant
qu'alliberi l'anima de litigi.”

Tal començà Beatrice aquest cant;
i tal com hom qu'el parlar no despeça,
va continuar així el procés sant :

“El major do que Deu per la seva llarguesa
feu creant i que a la seva bondat
és més conformat i que més aprecia,

fou la llibertat de la voluntat;
de què les criatures intel·ligents,
i totes soles, foren i són dotades.

Ara veuràs, si tu així argumentes,
l'elevat valor del vot, si és talment fet
que Deu consentí quan tu consents;

que, en tancar entre deu i l'home el pacte
li sacrifici aquest tresor,
tal com et dic; i ho faci amb el seu acte.

Doncs que li pot tornar per restaurar-ho?
Si creus bé servir-te del que has ofert,
del botí robat vols fer bon servei.

Tu ets ara del major punt cert;
mes perquè la Santa Església això dispensa,
que sembla contrari al ver que jo t'he descobert,

convé encara seure un poc a mesa,
perquè el tall rígid que t'has pres,
a pair al punt et puguem ajudar.

Obre la ment a allò que et faig palès
i tanca-ho a dins; que no fa ciència,
sense retenir-ho, l'haver entès.

Dues coses en conjuguen en l'essència
d'aquest sacrifici: l'una és aquella
de què es fa; l'altra es la convinença.

Aquesta última ja mai no es cancel·la
si no es serva; i és a propòsit d'aquesta
precisament que més amunt es parla:

Per'xò, fou obligació entre els Ebreus
l'oferir en sí, encara que alguna oferta
es permutés, com bé has de saber.

L'altra, que coneixem per matèria,
pot bé ser tal, que no es falla
si amb un altra matèria es canvia.

Però no canvií la carrega de les espatlles
pel seu compte ningú, sense la volta
de la clau blanca i de la groga;

i tota permuta consideri falsa,
si la cosa deixada en l'agafada
com el quatre en el sis no esta inclosa.

Però algunes coses pesen tant
pel seu valor que enfonsen tota balança,
satisfereix no es poden amb altre tant.

No prenguin els mortals el vot a broma;
sigueu fidels, i no ho feu de través
com Jefte amb la primera estrena;

en la qual més convenia dir “mal fet”
que, servant, fer pitjor; i igual de ximple
trobem després el gran rei de Grècia

quan plora Ifigènia el seu bell rostre,
i feu plorar de si els folls i els savis
que sentien parlar d’una tal coltellada.

Sigueu, Cristians, a decidir-vos més assenyats:
no sigueu com una ploma a tot vent,
i no penseu que qualsevol aigua us renti.

Teniu el nou i el vell Testament,
i el pastor de l’església que us guia:
això basta pel vostre salvament.

Si mala cupiditat altra cosa us diu,
sigueu homes, i no ovelles estúpides
que el Jueu per l’esquena de vosaltres se’n rigui!

No feu com l’anyell que deixa la llet
de la seva mare, i ximple i esvalotat
amb si mateix amb ganes combat.”

Beatrice deia com jo ho escric;
llavors es gira tota adelerada
cap aquella part on el món és més viu.

El seu callar i el transmutar del seu semblant
posaren silenci en el meu ingeni adelerat,
que ja tenia noves qüestions al davant;

I tal com una fletxa que percudeix
el blanc abans que la corda s’aquieti,
així correrem al segon regne.

COMMEDIA PARADISO 1

Llavors vaig veure la meva dona tan contenta,
quan en la llum d'aquell cel es ficà,
que la planeta es feu més lluent.

I si l'estrella canvià i va riure,
que no em feu a mi que per pròpia natura
soc transmutable de tota manera!

Com en una bassa de pesca que està tranquila i pura
s'acosten els peixos a allò que ve de fora
de modo que els sembli llur pastura,

així vaig veure ben més de mil esplendors
dirigir-se a nosaltres, i de cada u s'oïa:
"Ve-t-aquí que estendrà els nostres amors".

I tal com cada un a nosaltres venia,
es veia l'ombra plena de goig
en el fulgor clar que d'ells sortia.

Pensa, lector, si això que s'inicia
no prosseguís, com tindries
de saber una angoixosa carença;

i per tu veuràs com d'aquells
tenia ganes d'oïr llur condició,
tal com als ulls se'm presentaven.

"O ben nascut a qui veure els trons
del triomf etern concedeix gràcia
abans que deixis la vida militant,

del llum que per tot el cel s'escampa
nosaltres estem encesos, ara tu, si vols
il·luminar-te de nosaltres, atipat a plaer."

Així per un d'aquells esperits pietosos
em fou dit; i Beatrice: “Digues el que vols
sense dubtar, i creu-te'ls com a deus”.

“Jo veig prou bé com fas niu
en el propi llum, i que dels ulls et surt,
perquè llampegui quan tu rius;

mes no se qui ets tu, ni que fas,
anima digne, ni el grau de l'esfera
que es vela als mortals amb altres rajos.”

Això vaig dir jo adreçant-me a la llum
que primer m'havia parlat; llavors ella es feu
ben més lluent del que era.

Tal com el sol s'amaga ell mateix
per massa llum, quan la calor ha llevat
la temprança dels vapors espessos;

per excés de joia se m'amagà
dins del seu raig la figura santa;
i així closa em respongué

en el modo qu'el següent cant canta.

Canto VI

Després que Constantí l'ànguila va capgirar
contra el curs del cel, que havia seguit
darrere l'antic que Lavinia va raptar,

cent i cent anys i més l'ocell de Deu
a l'extrem d'Europa romangué,
vora els monts dels quals primer havia sortit;

i sota l'ombra de les plomes sacres
governà el món de mà en mà,
i, així canviant, a la meva arribava.

Cesar fui i soc Justinià,
que per desig del primer amor que sento,
d'entre les lleis vaig treure el massa i el va.

I abans que jo de l'obra fos conscient,
que hi havia una natura sola en Crist, no més,
creia, i amb tal fe estava content;

mes el beneit Agapit, que fou
sum pastor, a la fe sincera
m'adreçà amb les seves paraules.

Jo el vaig creure; i allò que era en la seva fe,
vaig veure jo ara tan clar, com tu veus
en cada contradicció el fals i el ver.

Tan aviat com amb l'església vaig caminar,
a Deu per gràcia plagué d'inspirar-me
la tasca elevada, i tot a ella em vaig dedicar;

i al meu Belisari vaig encomanar la milícia,
al qual la destra del cel fou tan propera
que era senyal que m'havia d'aturar.

Fins ací a la primera qüestió s'adreça
la meva resposta; però la seva condició
m'obliga a seguir-ne alguna més,

perquè tu vegis amb quantes raons
es mouen contra el sant senyal
els qui se l'apropien i els que se li oposen.

Mira quanta virtut l'ha fet digne
de reverència; que començà llavors
que Pal·lant morí per donar-li el regne.

Tu saps qu'ell va fer a Alba la seva morada
per tres-cents anys i més, fins al final
que els tres contra els tres pugnaren.

I saps el que feu del mal de les Sabines
al dolor de Lucrecia en set regnes,
vencent a l'entorn la gent veïna.

Saps el que feu portat pels egrègis
Romans contra Brenno, contra Pirro,
contra els altres prínceps i **credos**;

Llavors que Torquato i Quinzio que pels rulls
esborrifats era anomenat, i Deci i Fabi
tenien la fama que amb ganes mirro.

Aquests abateren l'orgull dels Àrabs
que darrere Annibal passaren
les forteses alpestres, **Po, de què tu flueixes.**

Sota aquest triomfaren jovenets
Escipió i Pompeo, i a aquell coll
sota el qual nasqueres semblà agre.

Després, pròxim el temps que tot el cel volia
convertir el món al seu modo serè,
Cesar per voler de Roma el pren.

I el que va fer del Var fins al Rhin,
ho veieren l'Iser, el Loira i ho veié la Senna
i tota la vall que del Roine es plena.

El que feu després que sortí de Ravenna
i pujà el Rubicon, fou de tal vol,
que no el seguiria llengua ni ploma.

Devers l'Espanya es regirà l'estol,
després per Durazzo i Farsalia va passar
que fins al Nil càlid se'n sentí el dol.

Atanandro i Simoenta, per on passava,
va veure i allà on Hector **es mesurava:**
i pel mal de Ptolomeo **després es sacsejà.**

D'allí baixà fulgurant a Juba;
on va dirigir-se cap el vostra occident
on sentia la pompeana tuba.

Del que va fer l'emperador següent,
Bruto amb Casió a l'infern ho lladra
i Modena i Perugia en feu lament.

S'en plany també la trista Cleopatra,
que, fugint-li al davant, de l'escurço
la mort prengué sobtada i negra.

Amb aquest arribà finalment a la costa roja;
amb aquest posa el món en tanta pau
que li van tancar a Janus el santuari.

Mes això que el signe que em fa parlar
havia fet abans i després faria
pel regne mortal que li és sotmès

esdevé en aparença poc i obscur,
si en relació al tercer cel es mira
amb ull clar i afecte pur;

que la viva justícia que m'inspira,
li concedí, per obra d'aquell que dic,
glòria de donar venjança a la seva ira.

Ara ací admira't d'això que jo t'explico:
llavors amb Titus a venjar-se va corre
de la venjança del pecat antic.

I quan la dent longobarda mossegà
la Santa Església, sota les seves ales
Carlemany, vencent, la va salvar.

Ara podràs jutjar d'aquells tals
que jo acusava més amunt i dels seus errors,
que són raó de tots els vostres mals.

L'un al senyal públic el llis groc
oposa, i l'altre se l'apropia a part,
és doncs difícil saber qui fa més mal joc.

Que facin el Gibelins, que facin els seus arts
sota un altre signe; que mal para aquell
que sempre de la justícia es queda a part;

I que no abati això Carles el novell
amb els seus Güelfs; ans temi les urpes
que d'un lleó més gran arrencaren la pell.

Moltes vegades han de plorar els fills
per culpa del pare, i no es pensi
que deu transmutí les armes pels seus llis!

Aquesta petita estrella tan dotada
pels bons esperits que s'han apressat
per tal qu'honor i fama la segueixi:

i quan els desitjos ací s'acosten,
desviant-se, prou cal que els rajos
del ver amor al damunt li vinguin menys vius.

Mes en el comparar el nostre premi
amb els nostres mèrits hi ha part de la nostra joia,
perquè no els veiem menors ni majors.

Així endolceix la viva justícia
en nosaltres tant l'afecte, que ja mai
no es pot torçar vers alguna iniquitat.

Veus diverses fan dolces notes;
així diversos escons en la nostra vida
donen una dolça harmonia entre aquestes rodes.

I dins d'aquesta perla
llu la llum de Romeu, del qual
fou l'obra gran i bella mal agraïda.

Mes els Provençals que han anat contr'ell
no feien broma; és cert que mal s'encamina
el que pateix amb el bé dels altres.

Va tenir quatre filles, i cad'una reina,
Ramon Berenguer, i això li feu
Romeu, persona humil i peregrina.

I després el portaren les paraules tortes
a demanar comptes a aquest just
que li tornava setanta cinc per deu,

I doncs va partir pobre i vell;
i si el món sapes el cor que tenia
mendicant la seva vida mos a mos,

prou qu'el lloa, encara més el lloaria.

Canto VII

“Ossanna, sanctus Deus sabaoth,
superillustrans claritate tua
felices ignes horum malacoth”.

Així giravoltant amb la seva tonada,
vaig veure cantar eixa substància,
sobre la qual doble llum es duplica:

i aqueixa i les altres es movien seguint la dansa,
i talment velocíssimes guspines,
se'm van velar amb una sobtada distancia.

Jo dubtava i deia ‘digues-li, digues-li’
per mi, ‘digues-li’ deia, ‘ a la meva dona
que em sadolli amb els dolços extrets’.

Mes aquella reverència que'm domina
tot jo, ja per *Be* o per *ice*,
m'inclinava com aquell qui s'adorm.

Poc així em va aguantar Beatrice
i va començar, ruixant-me d'un riure
tal, que n'el foc faria un hom feliç;

“Segons el meu parer infal·lible,
com una justa venjança fos
justament punida, t'ha deixat pensiu;

mes jo et resoldré prest la ment;
i tu escolta, que les meves paraules
d'una gran sentència et fan present.

Per no sofrir la virtut que vol
frenar el seu orgull, aquell home no nat,
damnant-se, damnà tot el seu estol;

de què la humana espècie dolenta jeu
a baix, per molts segles en gran error,
fins que davallar plagué al Verb de Deu

on la natura, que del seu factor
s'havia allunyat, uní a si en persona
amb l'acte sol del seu etern amor.

Ara dreça el rostre a allò de què s'enraona:
aquesta natura al seu factor unida,
tal com fou creada, era sincera i bona;

mes per la seva sola culpa fou bandida
del paradís, per'xò com es torçà
de la via de la veritat i de la seva vida.

La pena doncs que la creu dugué
si a la natura assumida es mesura,
ningú mai tan justament va engrapar;

i aixímateix cap fou de tanta injuria,
pel que fa a la persona que sofria,
en què s'havia contret tal natura.

Però d'un acte surten coses diverses:
qu'a Deu i als Jueus plagué una mateixa mort;
per ell tremolà la terra i s'obrí el cel.

No t'ha de semblar mai més massa fort,
quan es diu que justa venjança
després fou venjada per justa cort.

Mes jo veig ara la teva ment apretada
de pensament en pensament dins d'un nus,
del qual amb gran desig lliurar-se espera.

Tu dius: "Discerneixo bé allò que sento;
mes perquè Deu volgué, se m'escapa,
per la nostra redempció només aquest modo".

Aquest decret, germà, queda ocult
als ulls d'aquells que'l seny
en la flama de l'amor no s'ha fet adult.

Tanmateix, per'xò que aquest signe
molt es mira i poc s'hi compren,
diré perquè tal modo fou més digne.

La divina bondat, que de si expulsa
tota aversió, cremant en si, espurneja
tan que desplega la bellesa eterna.

Això que d'ella directament destil·la
no te doncs fi, perquè no es mou
la seva empremta quan segella.

Això que d'ella directament plou
es tot lliure, perquè no es sotmet
a la virtut de les coses noves.

Més li és conforme, i més per'xò li plau;
que l'ardor sant que tota cosa radia,
en la més semblant és la més viva.

De tots aqueixos dots treu avantatge
la humana criatura; i si una manca
de la seva noblesa es perd la imatge.

Sols el pecat pot prendre-li la fermança
i la fa dissemblant del bé més gran
per quan de la llum seva poc s'aclareix

i a la seva dignitat no retorna
si no omple, on la culpa buida,
contra el mal gaudir amb justes penes.

La vostra natura, en pecar tota
en la seva sement, d'aqueixes dignitats,
com del paradís, fou gitada;

i recobrar no es poden, si t'ho rumies
ben subtilment, per qualche camí,
sense passar per algun d'aquests guals:

o que Deu sol per la seva cortesia
l'hagués dispensat, o que l'home per si mateix
hagués satisfet per la seva follia.

Fica ara l'ull per dins de l'abisme
del seny etern, tant com puguis
al meu discurs estretament lligat.

No podia l'home en els seus termes
mai satisfer, en no poder abaixar-se
amb humilitat obedient llavors,

tan com desobeint pensava elevar-se;
i aquesta és la raó per què l'home fou
de poder satisfer per si impedit.

Doncs calia a Deu amb les seves vies
restaurar l'home en la seva integra vida
sigui amb l'una, o bé amb les dues.

Mes perquè l'obra és tant més agraïda
de l'autor, quan més presenta
de la bondat del cor d'on és eixida,

la divina bondat que n'el món empremta,
de procedir per totes les seves vies,
a aixecar-vos drets, fou contenta.

Ni entre la última nit i el primer dia
tan alt i magnífic procés,
o per l'una o per l'altra, fou o serà:

que més generós fou Deu a donar-se ell mateix
per fer l'home capaç de rellevar-se
que si l'hagués ell sol dispensat;

i tots els altres modos eren deficients
per a la justícia, si el Fill de Deu
no s'hagués humiliat a encarnar-se.

Ara per omplir-te bé cada desig
torno a aclarir-te en algun lloc,
perquè tu ho vegis així com jo.

Tu dius: “Jo veig l’aigua, jo veig el foc,
l’aire i la terra i totes llurs mixtures
acabar corrompent-se, i durar poc;

i aquestes coses també foren criatures;
per què, si això qu’he dit fos veritat,
haurien d’estar preservades de corrupció”.

El àngels, germà, i el país sencer
en el qual tu ets, es poden dir creats,
així com són, en el seu ésser enter;

mes els elements qu’has anomenat
i aquelles coses que d’ells es fan
de virtut creada estan informats.

Creada fou la matèria que tenen;
creada fou la virtut informant
en aquestes estrelles que a llur entorn van.

L’anima de cada animal i de les plantes
de complexió potenciada treu
els rajos i la moció de les llums santes;

però la vostra vida directament aspira
la suma bonança, i l’enamora
de si tant que després sempre la desitja.

I d’aquí es pot argumentar encara
la vostra resurrecció, si et tornes a pensar
com es feu la carn humanal llavors

que foren fets ambdós primers pares”.

Canto VIII

Solia creure el món pel seu perill
que la bella Ciprina el foll amor
irradies, a voltes en el tercer epicicle;

així no sols a ella li feien honor
de sacrifici i d'exclamacions votives
la gent antiga en l'error antic;

ans Dione honoraven i Cupido,
aquella en tant que mare, aquest per fill,
i deien que l'asseia a la falda de Dido;

i d'aquella d'on jo prenc principi
prenien el vocable de l'estrella
que el sol empaita ara davant ara darrere.

No em vaig adonar del pujar cap a ella;
però del ser-hi a dins me'n donà prou fe
la dona meva que jo veié fer-se més bella.

I con en flama es veu la guspira,
i com entre veus una veu es destria,
quan una es ferma i l'altre va i ve,

vaig veure jo en eixa llum altres llanternes
moure's girant més i menys depressa,
segons, crec, llurs vistes internes.

Del núvol fred no baixen vents,
visibles o no, tan eixerits,
que no semblin impeditos o lents

a qui hagués aquells llums divins
vist venir a nosaltres, deixant la volta
ja començada en els alts Serafins;

I d'entre aquells que més endavant es feien
sonava 'Hosanna' tal que ja mai
de tornar-lo a sentir perdé el desig.

Llavors un d'ells vingué més prop de nos
i tot sol començà: "Tots estem prestos
pel teu plaer, perquè de nosaltres tinguis joia.

Nosaltres rodem amb els prínceps celestes
d'una volta i d'un voltar i d'una set,
als quals tu en el món ja digueres:

'Vosaltres que entenen el tercer cel moveu';
i som tant plens d'amor, que, per complaure't,
no faria menys dolç un poc d'assossec".

Després qu'els meus ull s'oferiren
a la meva dona reverents, i aquesta
els havia fet contents i certs de si,

es tornaren cap a la llum que tant
els havia promès, i "Eh, qui sou?" feu
la meva veu impregnada d'un afecte gran.

I quant i tant la veié jo fer-se més gran
per alegria nova que s'afegia,
quan parlava, a l'alegria seva!

Així feta, em va dir: "El món em tingué
a baix poc temps; i si hi hagués estat més
molt de mal hi haurà que no hauria estat.

La meva joia de tu em te celat
que em raja a l'entorn i m'amaga
com l'animal amb la seva seda faixat.

Prou m'estimaves, i tenies bones raons;
que si jo a baix fos restat, et mostraria
el meu amor més enllà dels ramatges.

Aquella riba esquerra que es renta
amb el Rodan un cop mesclat amb el Sorga,
m'esperava, arribat el temps, per senyor seu,

i aquell corn d'Ausonia, que te les ciutats
de Bari i de Gaeta i de Catona
i on Tronto i Verde al mar s'aboquen.

Em fulgia ja en el front la corona
d'aquella terra que el Danubi rega
quan les ribes tedesques abandona.

I la bella Trinacria, que fumeja
entre Pachino i Peloro, sobre el golf
que rep de l'Euro els majors embats,

no pas per Tifeo ans pel sofre naixent,
haurien esperat el seus reis encara,
nats per mi de Carles i Ridolf,

si mala senyoria que sempre enutja
els pobles sotmesos, no hagués
mogut Palermo a cridar "Mora, mora!".

I si el meu germà això hagués previst,
l'avara pobresa de Catalunya
ja fugiria, perquè no'l danyés;

que vertaderament cal que es preocupi,
ell, o un altre, que a la seva barca
carregada més càrrega no es posi.

La seva natura, que d'abundància parca
prové, hauria menester milícia tal
que no s'ocupés d'omplir l'arca".

Per'xò que jo crec que la gran joia
que'l teu parlar m'infon, senyor meu,
allà on tot bé comença i s'acaba,

la veus tu com la veig jo,
més m'agrada; i encara més m'ho estimo
perquè o veus mirant Deu.

M'has fet feliç, i doncs aclareix-me,
després que parlant m'has dut a dubtar
com pot sortir, de bona llavor, amarga".

Això de mi a ell, i ell a mi: “Si jo puc
mostrar-te una veritat, a allò que demanes
tindràs la cara com tens el dors.

El bé que tot el regne que vas escalant
remou i contenta, fa que sigui virtut
la seva providència en aquests cossos grans

I no sols les natures provistes
són en la ment que és per se perfecta,
ans també alhora amb la seva salut:

puix tot allò que aquest arc sageta
cau ben disposat pel fi proveït
com cosa que s’adreça a la meta.

Si no fos així, el cel que camines
produiria efectes tals
que no hi hauria arts, ans runes;

i això no pot ser, si els intel·lectes
que mouen aquests estels no són mancats,
és mancat el primer, qu’els ha mal fet.

Vols que aquesta veritat més se t’aclareixi?”.
I jo: “Ja prou; que impossible veig
que la natura, en allò necessari, es cansi.”

On ell encara: “ara digués: seria lo pitjor
per l’home a la terra, si no fossin ciutadans?”.
“Si”, i aquí explicació no demano”.

“I podria ser, si a baix no es viu
variadament i amb diversos oficis?
No, si el mestre vostre bé escriu”.

Així va anar deduint fins aquest punt;
després va concloure:” Doncs cal que siguin
diverses les arrels dels vostres afectes:

per’xò un neix Solon i l’altre Serse,
un altre Melchisedech i l’altre aquell
que, volant per l’aire, el seu fill perdé.

La natura circular, que és el segell
de la cera mortal, fa bé la seva art,
però no distingeix l'un de l'altre hostal.

Amb això advé qu'Essau difereix
per la llavor de Jacob; i Quirino ve
d'un pare tan vil qu'el dona a Mars.

La natura generada el seu camí
faria sempre igual al generant,
si no vencés la provisió Divina.

Ara allò que t'era al darrere t'és al davant:
mes perquè sàpigues que amb tu em plac,
un corolari vull que t'embolqui.

Sempre la natura, si fortuna troba
mal acordada a sí, com tot'altre grana
fora del seu lloc, fa mala prova.

I si el món allà baix estés amatent
al fonament posat per la natura,
seguint-lo, faria bona la gent.

Però valtros desvieu a la religió
tal qu'era nat per dur l'espasa,
i feu rei d'aquell que fa sermons;

per això la vostra traça surt del vial”.

Canto IX

Un cop que el Carlo teu, bella Clemenza,
m'hagué aclarit, em narrà els enganys
que havia de rebre la seva sement;

Em digué: “Calla i deixa corre els anys”
així que jo no us puc dir sinó que plany
de just vindrà darrere els vostres danys.

I ja la vida d'aquell llum sant
s'havia girat al sol que l'omple
com aquell bé que per cada cosa és tant.

Ai animes ignares i criatures impies,
que d'un bé tant acomplit desvieu els cors,
elevant amb vanitat els vostres fronts.

I heus ací qu'un altre d'aquells resplendors
se'm va acostar, i el desig de complaure'm
mostrava relluïnt cap enfora.

Els ulls de Beatrice, qu'estaven fixos
en mi, com abans, amb un gentil assentiment
al meu desig va donar confirmació.

“Oidà, dona al meu voler prest compliment,
esperit beat”, vaig dir, “i dóna'm prova
que pugui en tu reflectir el que penso!”.

Amb què la llum qu'encara m'era nova,
de la fondària on abans cantava,
continua com aquell qu'alegra la bona obra:

“En aquella part de la terra vil
d'Itàlia que hi ha entre Rialto
i les fonts del Brenta i del Piava.

S'eleva un pujol, i no puja gaire alt,
allà d'on baixà una torxa
que feu a la contrada un gran assalt.

D'una arrel nasquérem jo i ella:
Em van dir Cunizza, i ací brillo
puix em va guanyar el llum d'aquesta estrella;

però alegrament a mi mateixa em perdono
la raó de la meva sort, i no m'enucja;
encara qu'estranyi al vostra vulgo.

D'aquesta luculenta i cara joia
del nostre cel que més m'és propera,
una gran fama en restà; i abans que s'acabi,

aquest segle encara s'ha de quintuplicar:
mira si s'ha de fer l'home excel·lent,
que per l'altra vida la primera deixen.

I això no pensa pas la turba present
qu'el Tagliamento i l'Adice enclouen,
ni per ser batuda per'xò és penitent;

mes aviat veureu que Padua en maresmes
canviarà l'aigua que Vicenza banya,
car la gent al deure són indolents;

i on el Sile i el Cagnan s'ajunten,
un tal senyoreja i va amb el cap alt,
que ja per atrapar-lo ve l'aranya.

Planyerà Feltro encara el forfet
del seu impiu pastor, que serà tan horrorós
que no n'hi ha de semblant a la presó.

Massa gran seria el ribell
que rebés la sang dels de Ferrara,
i extenuat qui el pesés unça a unça,

que donarà aquest mossèn cortès
per mostrar-se de part, i aquests dons
són conformes a la vida del país.

Al damunt són els espills, que'n dieu Trons,
on ens refulgeix el Deu judicant;
tal que aquests parlars ens semblen bons".

Aquí va callar; i em va donar a entendre
que estava per un altre cosa, per la roda
on es ficà com hi era abans.

L'altra joia, que ja tenia jo
per cosa preuada, se'm feu a la vista
com una fina gemma qu'el sol inflama.

La joia d'allà dalt dona esclat,
com somrís ací, però a baix s'entela
l'ombra al defora, quan la ment és trista.

“Deu ho veu tot, i el teu veure s'enella”,
digué jo, “esperit beat, al punt que cap
desig seu a tu se't pot fer escàpol.

Aleshores la teva veu qu'el cel delecta
sempre amb el cant d'aquells focs sants
que de sis ales fan la casulla,

perquè no satisfà els meus desitjos?
no em caldria esperar la teva demanda,
si jo m'intues com tu t'enmies”.

“La major vall en què l'aigua s'estén”,
començaren llavors les seves paraules,
“llevat d'aquella mar que la terra enguirlanda,

entre costes discordants contra el sol
tan se'n va, que fa meridià
allà on primer l'horitzó fer-se sol.

D'aquella vall fui jo riberenc
entre l'Ebre i el Macra que per camí curt
departeix el Genovés del Toscà.

Quasi en el mateix ponent i el mateix migjorn
estan Beggeia i la terra de la que jo fui,
que amb la seva sang ja va escalfar el port .

Folch em deia aquella gent als quals
el meu nom era conegut, i aquest cel
de mi s'impemta, com jo faig d'ell;

Que no cremava més la filla de Belo,
perjudicant a Siqueo i a Creusa
que jo, mentre em venia bé al pel;

ni aquella Rodopea qu'enganyada
fou per Demofoonte, ni Alcide
quan Iole nel cor havia reclosa.

No però, que ací ens penedim, ans és riu,
no pas de la culpa, que no ens torna a la ment,
mes del valor qu'ordenà i proveí.

Ací es contempla l'art qu'adorna
aquests afectes, i es reconeix el bé
per quan el món de dalt el de sota pitja.

Mes perquè tot els desitjos que
són nats en aquesta esfera te'n portis plens,
encara em cal anar un poc més enllà.

Tu vols saber qui és en aquesta llumera
que ací al meu costat així llampurna,
com raig de sol en aigua pura.

Ara sàpigues que allà dins s'encalma
Raab; i sent al nostre ordre conjuntada,
d'ella rep en el major grau el segell.

En aquest cel, en què l'ombra fa punta
que el vostre món envia, primer qu'un'altra
anima pel triomf del Crist fou assumpta.

Bé cal deixar-la per palma
en algun cel de l'alta victòria
qu'aconseguí amb l'una i l'altra palma,

puix ella afavorí la primera glòria
de Josué sobre la Terra Santa,
que poc li toca al papa la memòria.

La teva ciutat, qu'és un plançó del qui
primer girà l'esquena al seu creador
i del qual l'enveja tant es plany,

produeix i estén la maleïda flor

COMMEDIA PARADISO 1

qu'ha desviat les ovelles i els anyells,
puix qu'ha fet llop del pastor.

Per'xò l'Evangelí i els doctors magnes
són desdenyats, i només els decretals
s'estudien, tal com mostren llurs marges.

A això s'afanyen el papa i els cardenals;
no van llurs pensaments a Nazaret,
allà on Gabriel va obrir les ales.

Mes el Vaticà i les altres parts selectes
de Roma que han estat el cementiri
de la milícia que a Pere seguia,

prest seran lliures de l'adulteri”.

Canto X

Esguardant el seu fill amb l'Amor
que l'un i l'altra eternament respira,
el primer i inefable Valor

tot quant per ment i per lloc volta
amb tant d'ordre fa, que no pot ser
que no s'hi complagui qui això contempla.

lleva doncs, lector, a les altes rodes
amb mi la vista, recte a la part
on l'un moviment i l'altre topen;

i allí comença a extasiar-te amb l'art
d'aquell mestre que dintre seu l'estima,
tant que d'ells els ulls mai no aparta.

Observa com d'allà s'embranca
el cercol oblic qu'els planetes porta,
per satisfer el món que els reclama.

Que si el camí llur no estigués tort,
molta virtut en cel seria en va,
i gairebé tot poder allà baix mort;

i si de la línia recte més o menys lluny
fos el partir, prou li mancaria
a dalt i baix a l'ordre del món.

Ara roman, lector, en el teu banc,
encara pensant en això que es pretasta,
si vols ser content abans de cansar-te.

T'ho he posat davant: ara tu mateix atipa't;
que a si porta tota la meva cura
aquella matèria de la qual m'he fet l'escriba.

El ministre major de la natura,
que del valor del cel el món empremta
i amb el seu llum el temps en mesura,

amb aquella part que a sobre s'esmenta
conjunt, voltava pels espirals
en què més aviat a cada moment es presenta;

i jo era amb ell; però del pujar
no me'n vaig adonar, sinó com hom s'adona,
abans de tenir un pensament, del seu arribar.

I és Beatrice aquella que es veu anar
de bé a millor, tan promptament
que'l seu acte pel temps no es manifesta.

Quant lluent per si no havia de ser
allò qu'era dins del sol on jo em ficava,
no pel color, ans pel llum manifest!

Per'xò jo l'ingeni i l'art i l'ús crido,
que mai no em digueu qu'ho imaginés
ans em pugueu creure, i de veure-ho es maldí.

I si les fantasies nostres són baixes
per tanta elevació, no és meravella;
que fins el sol no havia arribat mai cap ull.

Tal era ací la quarta família
de l'altíssim Pare, que sempre l'associa,
mostrant com respira i com actua.

I Beatrice començà: "Agraeix,
agraeix el Sol dels àngels, qu'a aquest
domini t'ha elevat per la seva gràcia".

Mai cor de mortal fou així disposat
a la devoció i a donar-se a Deu
amb tot l'agraïment tan ben prest,

com a aquells mots em vaig fer jo;
i talment el meu amor en ell es disposà,
que Beatrice eclipsà en l'oblit.

No la contrarià, ans tant se'n reia,
que'l resplendor dels seus ulls rient
la meva ment unida en multitud escindia.

Jo veié molts fulgors vius i triomfants
fer de naltros centre i d'ells corona,
més dolços de veu que'n vista llunts:

Així cenyir la filla de Latona
veiem a voltes, quan l'aire es dens,
al punt que retingui el fil del seu cinzell.

A la cort del cel, d'on jo torno,
es troben moltes joies cares i belles
tals que no es poden treure del trono;

i el cant d'aquells llums era d'aquelles;
qui no s'ala de tal manera qu'al damunt voli
val més qu'esperí les notícies d'un mut.

Llavors que, així cantant, aquells ardents sols
hagueren girat a l'entorn nostre tres voltes,
com estrelles pròximes a pals fixes,

em semblaren dones, no pas acabant un ball,
ans que s'aturen callades, escoltant
fins que han recollit les notes noves.

I dins d'un vaig sentir començar: "Quan
el raig de la gràcia, del qual s'encén
el ver amor i que després creix amant,

multiplicat en tu tant resplendeix,
que et porta amunt per aquella escala
on sense pujar ningú descén;

qui et negaria el vi de la seva ampolla
per a la teva set, no seria més lliure
que l'aigua que no corre a la mar.

Tu vols saber de quina planta treu flors
aquesta guirlanda que al voltant adorna
la bella dona que pel cel et dona valor

Jo fui dels anyells del sant ramat
que Domènec mena pel camí
on bé s'engreixa qui no es despista..

Aquest qu'a la dreta m'és més proper
germà i mestre em fou, i ell és Albert
de Colònia, i jo Tomàs d'Aquino.

I si de tots els altres vols estar segur,
darrere el meu parlar vine-te'n girant
la cara amunt per la santa corrua.

Aquella altre flamarada surt del riure
de Gracià, que l'un i l'altre dret
ajuda de manera que plau al paradís.

L'altre que després guarneix el nostre cor,
fou aquell Pere que com la pobre dona
oferí a la Santa Església el seu tresor.

La quinta llum, qu'entre naltros és la més bella
inspira tal amor, que tot el món
allà dalt malda per saber noves d'ella:

a dins hi ha la ment elevada en què tan pregon
saber fou posat, que, si el ver és ver
per veure tant lluny no sorgí un segon.

Després mira el llum d'aquell ciri
que a baix en la carn més endins veié
l'angèlica natura i el ministeri.

A l'altre llum petiteta riu
aquell advocat dels temps cristians
que a Agustí proporcionà el discurs.

Ara si tu l'ull de la ment has portat
de llum en llum darrere les meves lloes,
segur que de l'octava estàs assedegat.

De veure tot bé a dins gaudeix
l'anima santa que el món fal·laç
fa manifest a qui bé l'escolta.

El cos del qual fou expulsada jeu
a baix al Cieldauro; i eixa del martiri
i del exili vingué a aquesta pau.

Mira a més flamejar l'alè ardent
d'Isidor, de Beda i de Ricardo,
que ben mirat fou més qu'un home.

Aquest d'on a mi torna el teu esguard,
és el llum d'un esperit que en pensaments
greus el morir li semblava venir tard:

Eixa es la llum eterna de Sigier,
que, llegint al carrer del Fouarre
va **demostrar molestes** veritats”.

Llavors, com un rellotge que el crida
a l'hora que l'esposa de Deu es lleva
a matinar l'espòs perquè l'ami,

que l'una part i l'altre estira i apressa
tin, tin sonant amb dolça nota,
que l'esperit ben disposat d'amor s'infla;

així vaig veure jo la gloriosa roda
moure's i acordar-se veu a veu en to
i en dolcesa tal que no es pot figurar

sinó és allà on el gaudir s'ensempre.

Canto XI

Oh insensata cura dels mortals
quant són defectuosos els sil·logismes
aquells que et fan batre d'ales cap avall!

Qui seguint el dret, qui els aforismes
davallava, i qui seguint el sacerdocí
i qui regnar per força o per sofismes,

i qui robar, i qui negocis públics,
qui en el plaer de la carn llançat
es fatigava i qui s'adonava a l'oci,

mentre, jo de totes aquestes coses alliberat
amb Beatrice estava allà dalt al cel
tan gloriosament acollit.

Després que tothom fou tornat nel
punt del cercol en què abans estava,
es van plantar, com el ciri en el candeler.

I jo vaig sentir dins d'aquella llum
que primer m'havia parlat, somrient
encomençar, fent-se més clara:

“Així com jo del seu raig soc lluent,
així, esguardant la llum eterna,
els teus pensament on broten apreng.

Veig que dubtes, i tens ganes que s'expliqui
en llengua prou clara i prou planera
el que he dit, qu'ho puguis entendre,

on abans digué “Allí bé s'engreixa”,
i allà on digué “No nasqué el segon”;
i això es necessari que s'esbrini bé.

La providència, que governa el món
amb aquell seny en el qual tot esguard
creat es dominat abans d'anar al fons,

per'xò qu'anés vers el seu estimat
l'esposa d'aquell que amb grans crits
la va esposar amb el sang beneit,

en si segura i també a ell més lleial,
dos prínceps va aplegar al seu favor,
que ací i allà li servissin de guies.

L'un va ser tot seràfic en ardor;
l'altre per saviesa a la terra fou
de querúbica llum un esplendor.

De l'un parlaré, ja que d'ambdós
es parla lloant-ne l'un, qualsevol que sigui,
car a un sol fi es destinaven les obres dels dos.

Entre Tupino i l'aigua que baixa
del puig escollit pel beat Ubaldo,
una feixa fèrtil penja de la muntanya,

on Perugia sent el fred i el calor
de la Porta del Sol; i darrere es plany
pel jou sever Nocera amb Gualdo.

D'aquesta costa, allà on s'accentua
més el seu pendís, neix al món un sol,
com fa a vegades el del Ganges.

Per'xò qui d'aquest lloc parla
no digui Assís, que quedaria curt,
ans Orient, si vol parlar pròpiament.

No encara ben lluny del llevant,
ja va començar a fer sentir la terra
de la seva gran virtut algun confort,

que per tal dona, jovenet, la guerra
del pare concità, a la qual, com a la mort,
la porta del plaer ningú desclou;

i davant la seva espiritual cort
et coram patre se li va unir;
després de dia en dia l'estimà més fort.

Aquesta privada del primer marit,
mil cent anys i més desdenyada i obscura
fins a aqueix restà sense aspirant;

ni val a sentir que la trobà calmada
prop d'Amiclate, al so de la seva veu,
aquell que a tothom feu basarda;

ni val que fos constant i ferma,
al punt que, allà on Maria resta a baix,
ella plorà amb el Crist dalt de la creu.

Mes perquè jo no continuï massa clus
Francesc i Pobresa aquestos amant pren
des d'ara en el meu parlar difós.

Llur concòrdia i llurs alegres semblants,
amor, meravella i dolç esguard
van fer-se causa de pensaments sants;

a tal punt qu'el venerable Bernat
el primer es descalçà, i darrere tanta pau
corregué i, corrent, temia ser massa lent.

Oh ignota riquesa! oh bé feraç!
es descalçà Egidi, es descalçà Silvestre
darrere l'espòs, tant l'esposa era plaent.

Llavors se'n va aquest pare, aquest mestre
amb la seva dona i aquella família
que ja relligava l'humil cabestre

Cap vilesa de cor li pesava les celles
per ser fill de Pietro Bernardone,
ni per ser fastigós de meravella;

ans reialment la seva dura determinació
declarà a Inocenci, i d'ell obtingué
el primer segell de la seva religió.

Llavors que la gent pobre creixia
darrere d'aqueix, de qui la vida admirable
es cantaria millor en la glòria del cel

amb una segona corona fou
consagrat per Honori a l'Etern Esperit
el sant voler d'eix archimandrita.

I després que, per set de martiri,
en la superba presència del Soldà
predica Crist i els altres que'l seguiren,

i en trobar la gent poc madura
per la conversió i per no perdre el temps,
retornà als fruits de l'itàlica herba,

En l'aspre roca entre Taverò i l'Arno
va prendre de Crist l'últim segell,
que els seus membres dos anys portaren.

Quan a aquell que per tant bé escollí-lo
plagué de dur-lo a dalt a la mercè
qu'ell mereixia pel seu fer-se senzill,

als seus frares, així com als justos hereus,
va encomanar la seva dona més cara,
i manà que l'amessin amb fidelitat;

i del seu pit l'anima preclara
volgué sortir, tornant al seu regne,
i pel seu cos no volgué altra caixa.

Pensa ara tu qui fou aquell que digne
company fou per mantenir la barca
de Pere en alta mar cap el bon signe;

i aquest fou el nostre patriarca,
puix que el qui el segueix, com ell mana,
es pot adonar que carrega bona mercè.

Mes el seu ramat de noves pastures
es feu golut, tant que no es pogué evitar
que per diversos salts no s'escampés

i com més les seves ovelles remotes
i vagabundes s'allunyen d'ell
més tornen a la cleda buides de llet.

COMMEDIA PARADISO 1

Prou n'hi ha de les que temen el dany
i s'estrenyen al pastor; però són tan poques,
que la capa dona poca roba.

Ara si les meves paraules no són febles,
si la teva audiència ha estat atenta,
si això qu'he dit a la ment rememores,

en part fa el teu voler content,
perquè veuràs la planta on s'esqueixa,
i veuràs l'advertiment qu'argumenta

“On bé s'engreixa si no es desvia”.

Canto XII

Tant tost com l'última paraula
la beneita flama per dir amollà
va començar a rodar la santa mola;

I la seva volta tota no havia acabat
abans qu'un'altre fent cèrcol la tanqués,
i torn a torn i cant a cant fou aferrat;

Cant que tant supera les nostres muses,
les nostres sirenes en les seves flautes dolces
com el primer llambrec aquell que n'és reflex

Com s'estenen pels tendres núvols
dos arcs paral·lels i dels mateixos colors
quan Junon envia la seva donzella,

naixent del de dins el de fora,
a guisa del parlar d'aquella vagant
qu'amor consumí com el sol les bromes;

i fan ací presagi a la gent
pel pacte que Deu fermà amb Noé,
que ja mai més el món no s'anega:

Així d'aquelles sempiternes roses
s'adreçaren a naltros les dues guirnaldes,
i així l'extrema responia a l'intima.

Després que la berbena i l'altre festa gran,
tan del cantar com del flamejar-se
llum amb llum gojoses i tendres,

plegades i amb un mateix acord s'aturen
talment els ulls que davant el plaer qu'els mou
cal que junts es tanquin i s'obrin;

del cor d'una de les llums noves
arribà una veu, que com l'agulla a l'estrella
em feu semblant en girar-me al seu indret;

I començà: “L’amor que em fa bella
em porta a raonar de l’altre guia
pel qual ací tan bé del meu es ralla

digne és que, on és l’un, l’altre es dugui:
tal que, així com ells a la una militaren,
així llur glòria plegada pugui relluir.

L’exercit de Crist, que tant
va costar de rearmar, darrere l’ensenyà
es movia lent, insegur i escàs,

quan l’Emperador que sempre regna
proveí la milícia, qu’era en perill,
només per gràcia, no pas per ser-ne digne;

i, com he dit, la seva esposa socorregué
amb dos campions, que amb el seu fer i el seu dir
el poble desviat aplegaren.

En aquella part on surt el zèfir
dolç a obrir les noves fulles
de les quals es Europa revestir-se,

no molt lluny del trencar de les onades
darreres les quals, en la llarga cursa,
el sol de vegades a tothom s’amaga,

es troba l’afortunada Calaruega
sota la protecció del gran escut
on jeu el lleó que subjuga:

A dins va néixer el drut amorós
de la fe cristiana, el sant atleta
benigne pels seus i cruel amb el enemics;

i quan fou creada, es va omplir
la seva ment tant de viva virtut,
que, dins de la seva mare, en feu profeta.

Després que l’esposori fou completat
a la font sagrada entre ell i la Fe,
on es van dotar amb mútua salut,

la dona que per ell va donar el consens,
veié en el somni l'admirable fruit
que sortiria d'ell i dels descendents;

i perquè fos tal com era bastit,
llavors vingué un esperit a anomenar-lo
amb el possessiu de qui el posseïa tot.

Domènec fou anomenat, i jo en parlo
així com del jardiner que Crist
elegí en el seu hort per ajudar-lo.

Be semblava servidor i familiar de Crist:
que el primer amor que se li manifestà
fou la primera recomanació que donà Crist.

Moltes vegades silencios i desvetllat
fou trobat a terra per la seva dida
com si digués "He vingut per això".

Oh pare seu realment Fèlix!
o mare seva realment Joana,
si, interpretada, val allò que diu!

No pel món, és per qui ara s'afanya
seguint l'Ostienc i Tadeo,
ans per amor del vertader manà

en poc temps un gran doctor es feu;
tal que es posà a passejar per la vinya
qu'aviat es marceix, si el vinyater és deixat.

I a la seu qu'havia sigut antigament
més favorable als pobres justos, no per si mateixa
ans pel qui hi seu, que degenera,

no pas dispenses o dues o tres per sis,
ni la fortuna de la primera vacant,
ni delmes quae sunt pauperum Dei,

va demanar, ans contra el món errant
llicència per a combatre per la grana
de la qual t'envolten vint-i-quatre plantes.

Llavors, amb doctrina i voluntat plegades,
amb l'ofici apostòlic es posa en marxa
quasi com un torrent pitjat per un'alta vena;

i les mates herètiques colpejà
el seu ímpetu, més fortament allà
on la resistència era més grossa.

D'ell sortiren llavors diversos rius
amb els quals es rega l'hort catòlic,
tal que els seus plançons estiguin més vius.

Si tal fou l'una roda del carro
en què la santa església es defensà
i guanyà en el terreny la seva guerra civil,

bé t'hauria de ser prou palesa
l'excel·lència de l'altra, amb la qual Tomàs
abans que jo vingués fou tan cortès.

Però l'òrbita que feu el cimall
de la seva circumferència, està abandonada
hi ha florit on hi havia morter.

La seva família que avançava de dret
amb els peus a les seves petges, s'ha tant girat
qu'el de davant ensopega amb el que va darrera;

i aviat es veurà la collita
de la mala cultura, quan la cogula
es queixarà que se li llevi l'arca.

Bé us dic que qui cerqués full a full
en el nostre volum, encara trobaria
la pagina on es llegeix "Jo soc aquell que solc";

Mes no serà de Casal ni d'Aquasparta,
que vindran tals a eixa escriptura,
qu'un la fuig i l'altra la coarta.

Jo soc la vida de Bonaventura
de Bagnoregio que en els grans oficis
sempre vaig postergar l'acció de la sinistra.

Illuminatio i Agustí són ací,
que foren dels primers pobrets descalços
que en el cabestre de Deu es feren amics.

Ugo de Sant Victor es ací amb ells,
i Pietro Mangiadore i Pietro Spano,
el qual a baix lluí en dotze quaderns

Natan Profeta i el metropolità
Crisostomo i Anselmo i aquell Donato
qu' al primer art dignà posar mà.

Rabano és aquí, i em llueix al costat
el Calabrès abat Giovacchino
d'esperit profètic dotat.

A imitar tants Paladins
em porta l'inflamada cortesia
de fra Tomàs i el seu rallar pla;

i va menar amb mi aquesta companyia.

Canto XIII

Imagini, qui sigui capaç d'entendre
allò que jo llavors veié - i retingui la imatge,
mentre ho dic, com una roca ferma -,

Quinze estrelles que en franges diverses
el cel animen de tanta claror
que esbandeix de l'aire tota maror;

imagini el carro al qual el si
basta del nostre cel nit i dia,
al punt qu'en girar el timó no es fa xic;

imagini la boca d'aquell corn
que comença a la punta de l'estel
i del qual la primera roda gira l'entorn

traient de si dos signes en el cel
com feu la filla de Minoi
llavors que sentí de la mort el gel;

i l'un en l'altre tenir els seus rajos
i tots dos girar de manera
qu'un anés endavant i l'altre endarrere.

i tindrà quasi l'ombra de la verdadera
constel·lació i de la doble dansa
que rodejava el punt on jo era

puix que va tan enllà de la nostra usança
quant enllà del moure's de la Chiana
es mou el cel que tot altre avança.

Allí es va cantar no pas Bacco, ni Peana
mes tres persones en divina natura
i en una persona eixa i la humana.

Acompliren el cantar i el voltar llur mesura;
i atengueren a nos aquells sants llums
felicitant-se de cura en cura.

Rompia el silenci dels numes ben concordats
llavors la llum en la qual l'admirable vida
del pobret de deu em fou narrada,

I digué: “Quan una palla és triturada,
quan la seva sement és ja ben colgada,
a batre'n un'altra el dolç amor m'invita.

Tu creus que nel pit d'on la costella
fou treta per formar la bella galta
del paladar que tan costa a tot el món,

i n'aquell que, foradat per la llança
abans i després tan satisfà
que de tota culpa venç la balança

qualsevol llum que a la natura humana
li pertoqués tenir, tot seria infós
per aquell valor qu'a l'un i l'altre feu.

Et quedes però parat d'això qu'he dit abans,
quan narrava que no tingué un segon
el be qu'en la quinta llum és clos.

Ara obre els ulls al que jo et responc,
i veuràs el teu creure i el meu dir
encaixar en el ver com centre i rodona.

Allò que no mor i allò que pot morir
no és si no esplendor d'aquella idea
que va engendrar, amant, el nostro Senyor;

puix aquella viva llum que ix
de la seva lluïssor, que no es separi
d'ell ni de l'amor que en ells es cala,

per la seva bondat el seu rajar recull,
com en mirall, en nou existències,
eternament romanent-se una.

Així davalla a les ultimés potències
baixant d'acte en acte, talment esdevenint,
que no fa més que breus contingències;

i aquestes contingències entenc que són
les coses generades, que produeix
amb sement i sense sement el cel movent-se.

La cera d'aquelles i qui l'afaiçona
no són inalterables, de modo que després
trasllueix sota el signe ideal més o menys.

D'ací ve qu'un mateix arbre,
segons l'espècie, millor o pitjor fructifica;
i vosaltres naixeu amb diferent talent.

Si la cera fos al bon punt calenta
i fos el cel en la seva virtut suprema,
la llum del segell es mostraria tota;

però la natura ho dona sempre mancat,
operant semblantment a l'artista
acostumat a l'art que te la ma que tremola.

Però si l'amor ardent la clara visió
de la primera virtut disposa i signa,
tota la perfecció allí s'assoleix.

Així fou feta ja la terra digna
de tota l'animal perfecció;
així fou feta la Verge prenys;

jo aprovo, doncs, la teva opinió,
que la humana natura mai no fou
ni serà com era en aquelles dues persones.

Ara, si jo no procedís més endavant,
'Llavors, com fou aquell sense parió?'
començarien les teves paraules.

Mes perquè aparegui bé allò que no apareix,
pensa qui era i la raó qu'el mogué,
quan es digué "Pregunta", a demanar.

No he parlat així, que tu no puguis
ben veure qu'ell fou un rei, que demanà seny
per tal qu'a bastament fos rei.

No pas per saber en quin nombre són
els motors ací dalt, o si *necessari*
amb contingent mai *necessari* fan;

Ni “*si est dare primum motum esse*”,
o si del mig cercle es pot fer
triangle tal que no tingui un recte.

Per tant, si això que jo he dit has anotat,
prudència reial, és aquella visió sense parell
en què el dard de la meva intenció copeja;

I si a la “font” adreces els ulls clars,
veuràs que solament fa referència
al reis, que són molts, i els bons són rars.

Amb aquesta distinció agafa el meu dit;
i així pot casar amb allò que creus
del primer pare i del nostre Estimat.

I que això et sigui sempre plom als peus,
per fer-te moure lent com home las
al si i al no que tu no veus:

puix aquell és entre els estúpids ben baix,
qui sense distinció afirma i nega
així en l’un com en l’altre pas;

Perquè resulta que moltes voltes es plega
l’opinió corrent en la falsa direcció,
i llavors el sentiment lliga l’intel·lecte.

Deixa la riba més que en va,
perquè no torna tal com en partí,
qui pesca per lo ver i no en te l’art.

I d’això n’hi ha’l món proves evidents
Parmenide, Melisso i Brisso i molts,
els quals anaven i no sabien on;

així feren Sabelio i Arrio i aquells necis
que foren com espases de les Escripures
en fer torts els camins dreturers.

No han de ser la gent, encara, massa segurs
en jutjar, així com aquell qu'estima
la collita en el camp abans que sigui madura;

Que jo he vist tot l'hivern durant
les bardisses mostrar-se rígides i feréstegues;
i després portar la rosa al seu cimall;

i ja he vist vaixell dret i veloç
córrer el mar per tot el seu camí,
morir al final a l'entrada del port.

No creguin na Berta i en Martí,
veient l'un robar, l'altre fer pregaries,
qu'ho veuen en el consell diví,

que l'un es pot elevar, i l'altre caure.